

TWORZENIE I ROZWÓJ RUCHU WOLONTARIATOWEGO NA UKRAINIE W LATACH 2013-2020 (NA MATERIAŁACH REGIONU WOLIŃSKIEGO)

Tamara Duchyminska

*doktor nauk psychologicznych, docent,
dziekan wydziału psychologii*

*Wschodnioeuropejskiego Narodowego Uniwersytetu
im. Lesi Ukrainki (Łuck, Ukraina)*

e-mail: toma_duchiminska@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0002-3352-3188>

Olga Lyashuk

doktorantka

*Wschodnioeuropejskiego Narodowego Uniwersytetu
im. Lesi Ukrainki (Łuck, Ukraina)*

e-mail: ol4a_makaruk@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0002-5002-8541>

Myroslava Filipowych

doktor nauk historycznych, docent,

kierownik działu studiów podyplomowych i doktoranckich

*Wschodnioeuropejskiego Narodowego Uniwersytetu
im. Lesi Ukrainki (Łuck, Ukraina)*

e-mail: filmira@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0002-3220-6746>

Streszczenie. Wydarzenia na Euromajdanie pod koniec 2013 i na początku 2014 roku wywołały znaczną presję społeczną na państwo. Rosnąca rola społeczeństwa obywatelskiego znacząco wpłynęła na transformację systemu politycznego Ukrainy. Znalazło to odzwierciedlenie w doborze najbardziej aktywnych uczestników, którzy stworzyli podstawę ruchu wolontariuszy. Powstanie ruchu wolontariackiego, który powstał w celu zapewnienia obrony i przewyciężenia skutków wojny na Ukrainie, wiąże się z początkiem Rewolucji Godności i inwazją Federacji Rosyjskiej na Krym. Nieprzygotowanie struktur państwowych do skutecznego reagowania na wyzwania i działania w warunkach konfliktu społecznego, zaboru terytorialnego i okupacji części terytorium Ukrainy była impulsem do powstania ruchu wolontariatu ATO. W warunkach tamtych czasów społeczeństwo ukraińskie wykazało się niezwykle zdolnością do konsolidacji, zmobilizowało się i zaczęło zajmować się najpilniejszymi problemami stojącymi przed Ukraińcami zmuszonymi do obrony granic państwa. Poszczególne wolontariuszy zaczęli tworzyć grupy i przywódcy pojawiły się w grupach, prowadząc organizacje utworzone w celu pomocy wojsku. Ruch wolontariuszy stał się mechanizmem, który rekompensuje większość niedociągnięć władz publicznych.

Słowa kluczowe: społeczeństwo obywatelskie, projekt wolontariatu, państwo, wojna, Rewolucja Godności, operacja antyterrorystyczna (ATO), operacja połączonych sił.

FORMATION AND DEVELOPMENT OF THE VOLUNTEER MOVEMENT IN UKRAINE IN 2013-2020 (ON THE MATERIALS OF THE VOLYN REGION)

Tamara Duchyminska

*Candidate of Psychological Sciences, Associate Professor,
Dean of the Faculty of Psychology,
Lesya Ukrainka Eastern European National University,
(Lutsk, Ukraine)*

e-mail: toma_duchiminska@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0002-3352-3188>

Olga Lyashuk

postgraduate student

Lesya Ukrainka Eastern European National University, (Lutsk, Ukraine)

e-mail: ol4a_makaruk@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0002-5002-8541>

Myroslava Filipovych

Candidate of Historical Sciences, Associate Professor,

Head of the Department of Postgraduate and Doctoral Studies

Lesya Ukrainka Eastern European National University, (Lutsk, Ukraine)

e-mail: filmira@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0002-3220-6746>

Abstract. The events on Euromaidan in late 2013 - early 2014 caused significant public pressure on the state. The growing role of civil society has significantly influenced the transformation of Ukraine's political system. This, in turn, was reflected in the selection of the most proactive participants, who formed the basis of the volunteer movement.

The appearance of the volunteer movement, which was formed to provide the defense and overcome the consequences caused by the war in Ukraine, is associated with the beginning of the Revolution of Dignity and the invasion of the Russian Federation in the Crimea. The unpreparedness of state structures to respond effectively to challenges and act in conditions of social conflict, territorial annexation and occupation of part of Ukrainian territory was the motivation for the formation of the ATO volunteer movement. Under the conditions of that time, Ukrainian society demonstrated an incredible ability to consolidation, it mobilized and began to solve the most pressing problems facing Ukrainians, who were forced to defend the borders of the state. Individual volunteers began to form groups, leaders emerged in groups, which led organizations set up to help the military. The volunteer movement has become a mechanism that compensates for most of the shortcomings of public authorities.

Keywords: civil society, volunteer project, state, war, Revolution of Dignity, anti-terrorist operation (ATO), Joint Forces Operation (JFO).

СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ВОЛОНТЕРСЬКОГО РУХУ В УКРАЇНІ У 2013-2020 рр. (НА МАТЕРІАЛАХ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ)

Тамара Дучимінська

*кандидат психологічних наук, доцент,
декан факультету психології*

*Східноєвропейського національного університету
імені Лесі Українки (Луцьк, Україна)
e-mail: toma_duchiminska@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0002-3352-3188>*

Ольга Ляшук

Аспірантка

*Східноєвропейського національного університету
імені Лесі Українки (Луцьк, Україна)
e-mail: ol4a_makaruk@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0002-5002-8541>*

Мирослава Філіпович

*кандидат історичних наук, доцент,
завідувач відділу аспірантури та докторантури
Східноєвропейського національного університету
імені Лесі Українки (Луцьк, Україна)
e-mail: filmira@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0002-3220-6746>*

Анотація: Події на Євромайдані кінця 2013 – початку 2014 років спричинили значний тиск громадськості на державу. Зростаюча роль громадянського суспільства суттєво вплинула на трансформацію політичної системи України. Це у свою чергу відобразилось у виокремленні найініціативніших учасників, які й склали основу волонтерського руху.

Появу волонтерського руху, що утворився задля забезпечення обороноздатності та подолання наслідків, які були спричинені війною в Україні, пов'язують із початком Революції Гідності та вторгненням Російської Федерації у Крим. Неготовність державних структур ефективно реагувати на виклики та діяти в умовах суспільного конфлікту, територіальної анексії та окупації частини української території стало поштовхом до формування волонтерського руху АТО. В тогочасних умовах українське суспільство продемонструвало неймовірну здатність до консолідації, воно мобілізувалось та почало вирішувати найбільш нагальні проблеми, що постали перед українцями, які були змушені боронити кордони держави. Окремі волонтери, почали об'єднуватись у групи, в групах виділились лідери, які й очолили організації, створені на допомогу військовим. Волонтерський рух став механізмом, що компенсував більшість недоліків органів державної влади.

Ключові слова: громадянське суспільство, волонтерський проект, держава, війна, Революція Гідності, антитерористична операція (АТО), операція об'єднаних сил (ООС).

Introduction. An analytical report from 2015 by the National Institute for Strategic Studies states that the volunteer movement is a way to preserve and strengthen universal values, realize the rights and responsibilities of citizens, personal growth through awareness of human potential. During the crisis, volunteering was always aimed at relieving social tension, ensuring a dignified existence of citizens, "filling" the shortcomings of state social policy, the spread of humanistic and altruistic ideas and attitudes in society (*Volunteer. 2015, 3*).

The Revolution of Dignity was the beginning of the formation of the volunteer movement in Ukraine. Every conscious Ukrainian tried to help those who "stood" on the Maidan, whether materially, financially or morally. Most volunteers collected food, medical supplies, warm clothing, hygiene items, protective equipment, sheltered protesters, and performed other volunteer functions. Consolidation of volunteers in social networks into volunteer groups significantly accelerated the provision of volunteer services. This method of communication between volunteers was relatively new, but it proved to be good, as it allowed to solve urgent issues in a short time.

The opposition of civil society to the bureaucratic system during the Revolution of Dignity took most public associations (including security) to the opposition camp. Subsequently, military aggression from the outside united the efforts of civil society and the state to combat it (*Volunteer. 2015,17*).

If before the ATO volunteer movement the volunteer movement proved to be quite limited and its institutionalization was slow, unclear and this institution did not have a significant impact on society, then during the ATO it has become a significant factor of civic activity and its institutionalization is already clear. formed character. Volunteering has become an influential political institution of Ukrainian society (*Zhuzha 2015, 40*).

The volunteer movement gained the greatest momentum in 2015. Active initiative volunteers self-organized on the basis of volunteerism, patriotism for mutual assistance. At the peak of the volunteer movement, which occurred in mid-2015, there were more than 250 volunteer organizations in Ukraine specializing in solving problems caused by the Russian-Ukrainian confrontation in the Crimea and Donbas (*Tomchuk 2018, 234*). There were many local and regional organizations that worked either directly with a particular unit or indirectly through large volunteer associations, and there were also individual volunteers. It is almost impossible to count the number of volunteers who helped the ATO soldiers, because they were constantly changing and were not counted.

The main problems faced by the ATO soldiers were: low level of security or complete lack of means of protection and special equipment, clothing and footwear, medicines, hygiene products, poor nutrition. Complicated bureaucratic procedures created obstacles and only hampered the provision of necessary assistance by volunteers.

Volunteer organizations that self-organized as a result of the beginning of the anti-terrorist operation can be divided according to the categories of the population and their needs:

1. Active soldiers of anti-terrorist operation - fundraising, purchase and transfer of logistical support in several directions was carried out:

- uniforms and equipment - transfer of clothes, shoes, body armor, helmets, unloading vests;

- high-tech direction - software development, purchase of drones, tablets, thermal imagers (BF Army SOS, BF Sisters of Mercy);
- camouflage direction - netting, kikimor (Battalion "Kikimora");
- cartographic direction - creation of modern maps;
- medical direction - transfer of medical equipment and medicines, formation of first-aid kits (First Voluntary Mobile Hospital named after MI Pirogov, NGO "People's Rear");
- food supply - collection and transfer of food, formation of biscuits, soup sets (Self-defense of Maidan Volyn);
 - repair and technical direction - purchase of cars, repair and technical improvement of military equipment (NGO "People's Rear");
 - religious direction - spiritual support of military chaplains (NGO "Military Chaplains of Volyn").
- 2. Civilian population from the area of anti-terrorist operation:
 - resettlement direction - evacuation from the war zone, assistance with social adaptation to refugees ("Crimea SOS", "East SOS", "House of Free People");
 - humanitarian direction - assistance with food, water, clothes to the population living in Luhansk and Donetsk regions (Humanitarian Headquarters "Let's Help" on the basis of the Akhmetov Foundation);
 - Search for missing persons - search for missing civilians ("Blue Bird", NGO "Center for Humanitarian Missions");
- 3. Wounded and captured servicemen:
 - participation in the search, negotiations and release of prisoners (Center for the Release of Prisoners of the NGO "Officer Corps");
 - search and evacuation of the wounded (Ukrainian Red Cross Society).
- 4. Demobilized soldiers:
 - legal assistance - assistance in obtaining the status of a participant in hostilities, registration of benefits (NGO "All-Ukrainian Human Rights Organization" Legal Hundred ");
 - medical direction - rehabilitation after injuries, prosthetics (NGO "Persons with disabilities" Help.INFO ");
 - psychological direction - adaptation to a peaceful life (Charitable organization "International Charitable Foundation" Creative Hideout).
- 5. Dead, missing soldiers:
 - search, identification and exhumation of the bodies of the dead ("Black Tulip");
 - search for missing persons; ("People's Memory", NGO "Peace Coast");
 - worthy of honoring the memory of soldiers ("Voiny" project).
- 6. Families of the killed participants of anti-terrorist operation / environmental protection:
 - legal direction - support during the registration of benefits, the status of a family member of the deceased; (NGO "All-Ukrainian Human Rights Organization" Legal Hundred ");
 - psychological rehabilitation - assistance with adaptation after loss (NGO "Charitable Foundation" People's Rear - Rehabilitation ", volunteer project Patrons for the Soldier);
 - humanitarian direction - providing humanitarian aid (volunteer project Patrons

for Soldiers).

L. Zhuzha quite rightly emphasizes that if before civil society played the role of a buffer between the state and the individual, or individual communities to protect the rights and freedoms of citizens, today it is represented by the volunteer movement and plays the role of alternative government in certain spheres of public life. in the ATO), which performs part of the functions of the state in the ATO / OOS zone (*Zhuzha 2015, 48*).

At the same time, it should not be generalized that volunteer organizations work purely with one selected category or in one direction of assistance, often complex multi-level structures in terms of organization, whose activities are intertwined and change according to needs (*Zhuzha June 2015, 127*).

One of the examples of such an organization is the Volyn independent volunteer project "Patrons for a Soldier" (hereinafter - MDS), which in its activities is guided by the motto "Reasons the shoulder of the hero who follows us to battle." This project arose after the Revolution of Dignity on the initiative of two other Volyn volunteer structures: the Volyn Regional Coordination Center for ATO Soldiers, created by volunteers and activists of the Maidan Volyn Self-Defense, in partnership with the Maidan Volyn Self-Defense.

The idea was to accumulate a base of patrons willing to support active and demobilized ATO fighters morally and psychologically in a non-cash way, providing a service to diversify leisure and to at least partially reduce the financial burden by discounting a product or service. The project involved many patrons, whose companies provided free hairdressing, dental services, competent notarial, legal advice, taxi services, car repairs, shoes, tailoring or clothing repair, discounts, loyalty cards, gift certificates, tickets to performances, concerts, movies and others. This action brought together people of good will, ready to give part of their knowledge, skills, strengths and abilities, in order to thank the heroes who returned from the ATO (*Hello. 2019*).

In January 2015, Self-Defense activist and one of the founders of the Volyn Regional Coordination Center for Assistance to Anti-Terrorist Operation Fighters, Archpriest and Military Chaplain Mykhailo Buchak, nominated the head of the organization, Neonila Holovatska, as the coordinator of this area of activity. Later, public activist and Shevchenko scholar Ruslan Telipsky joined the project. Already in March 2015, the MDS volunteer project became an independent volunteer community and functioned on a par with its founders.

Activists of the MDS volunteer project position it as apolitical, one that does not serve any political force. The MDS project is carried out in several directions. The financial direction is aimed at helping soldiers save their own money through discounts on services or gifts from patrons (receiving pasta, bread, food kits). The medical direction of the project is to provide soldiers with the opportunity to undergo examinations, pass various tests, receive quality dental services and more. Physical direction is realized through the opportunity to visit free fitness clubs, gyms, through the organization of sports competitions, friendly matches. The legal and notarial direction is provided by attorneys and volunteer notaries, who provide free advice to soldiers and their families on various issues that may arise with the registration of veteran status, purchase of housing, benefits, etc.

The moral and psychological direction of helping soldiers is designed to diversify the leisure of the military through visits to concerts, performances, personal

meetings with performers, actors. For several years in a row, a charity concert "Kolyada with Tetyana Tsikhotska" was held in support of ATO soldiers and families of the victims. Also, for the first time in Ukraine, on June 1, 2016, before the International Children's Day, a grand event "Children of our heroes" was held, to which 200 participants of the anti-terrorist operation with children (a total of 500 people) were invited. This event became an annual event and already in 2018 the Volyn Regional State Administration joined the organizers, which indicates a high degree of trust in the project volunteers not only philanthropists, but also local authorities.

The MDS project assists demobilized soldiers and their wives in finding work and retraining. Repeatedly with the help of project volunteers, the fighters had the opportunity to be trained to open their own business, learn a new profession and more. Subsequently, with the beginning of the unification of demobilized ATO soldiers into unions, the need for assistance from the MDS volunteer project decreased.

Special attention is paid to the families of the dead members of the anti-terrorist operation. The MDS volunteer project launched a meeting for such families called the Congress of Families of the Heavenly Legion of Volyn. They focus on communication between wives, children who lost husbands and parents in the war. Volunteers are invited to the meeting of lawyers, doctors, employees of military commissariats, social services. Such "Congresses of Families of the Heavenly Legion of Volyn" are held with the support of many partners, patrons who provide travel, accommodation, meals for families not only from Volyn region, but also Transcarpathia, Ivano-Frankivsk, Lviv, Rivne, Zhytomyr, Poltava. During this time, the volunteer project organized and conducted 9 events (2016 - 1, 2017 - 3, 2018 - 3, 2019 - 2).

After analyzing the activities of the MDS project, some volunteer areas were identified, which are ready to function as independent units, and new initiatives were launched, in particular, the following areas are being developed:

1. "Children of the Heavenly Legion" - curator Natalia Skiba - co-coordinator of the MDS project, wife of the current soldier. The idea for the project came in 2016 to support the families of fallen defenders to draw attention to children left behind by the war. For the fourth year in a row, on the eve of the birthday of the defender's child, the project volunteers publish an article about the birthday boy in the group on the Internet (the group has 3253 participants on September 25, 2020). Information is collected about a father or a native of Volyn who died or died in a peaceful life, or a native of Volyn, about a child's dreams, life and family needs. 215 children under the age of 18 are under the care of the project, but their number is constantly growing.

2. "Park of Heroes of the Maidan and Heroes of the Heavenly Legion" - curator Natalia Ishchuk - widow of a soldier, author of articles in the project Children of the Heavenly Legion. In Lutsk Park, called the Park of Heroes of the Maidan and Heroes of the Heavenly Legion, the families of the fallen soldiers had the opportunity to plant a tree that would symbolize the continuation of the life of the deceased on Earth, as many soldiers did not have time to marry and continue their family. The first action was held on Mother's Day on February 13, 2017, the second time on October 14, 2017, and the third time on October 14, 2019. A total of 140 trees were planted.

3. "Thread of life extension" - curator Irina Smirnova - widower. The project was created on the initiative of volunteer widow Irina Smirnova and MDS. The embroiderer brought together mothers and wives who lost their sons and husbands in the war to embroider as art therapy. This project has reached the international level with the

support of the diaspora and has already been presented at the Consulate General of Ukraine in Barcelona.

4. **TREBATREVEL** - curator Ruslan Telipsky - MDS project coordinator, public activist. The project is aimed at the psychological rehabilitation of children killed through travel, recreation and acquaintance with the cultures of different countries. It encourages greater independence for children who are too attached to their mother due to the loss of their father, for learning foreign languages, and for developing creativity through participation in various competitions, which often lead to the selection of children for travel. Thanks to close ties with the diaspora, cooperation with other organizations and individual philanthropists, the children of the fallen Heroes have already managed to visit Greece, Denmark, Spain, Israel, Italy, Germany, Poland, Slovakia, USA, children of anti-terrorist operation participants in Bosnia. This area of activity has existed for many years, but only at the end of 2019 stood out as an independent project.

5. **Let's remember the Heroes** - curator Olga Lyashuk, widow of a soldier, author of articles in the project *Children of the Heavenly Legion* The project is aimed at moral and psychological assistance to ATO / OOS fighters and families of fallen ATO / OOS participants and aims to diversify military leisure through attending concerts, performances, personal meetings and communication with performers, actors, public opinion leaders, activists. As part of the project, members of the ATO, members of the families of the victims attended the pre-premiere screening of the film "Cherkasy" and had the opportunity to communicate with the main actors and producers of the film, met with the frontman of "Without Restrictions", talked and attended a concert of "Antibody".

6. **Defense in words** - curator Fradynska Lyubov - public activist. The project aims to collect books, drawings, leaflets and transfer them to the front line for the moral support of soldiers who are in the area of anti-terrorist operation / environmental protection.

All MDS activities are coordinated by Ruslan Telipsky and co-coordinator Natalia Skyba. It is noteworthy that members of the anti-terrorist operation and widows have joined the MDS and are working fruitfully. In their work, activists also use social networks to disseminate information, in particular, the Facebook page has about four thousand participants. Volunteers who are not participants in the MDS project on a permanent basis are involved in organizing mass events. Thus, for the "Congress of Families of the Heavenly Legion of Volyn", art therapies, exhibitions, fairs, etc. are coordinated with regular partners who provide premises for events.

External links have also been developed to facilitate the interaction of volunteering with other structures of civil society and the state. The MDS project is not a registered NGO, does not have its own office, but this does not prevent the Volyn Regional Volunteer Initiative from working at the level of registered NGOs at the city and oblast levels. Due to the constant reporting, openness and transparency of the MDS, the project enjoys a high degree of trust among the participants of the anti-terrorist operation, patrons, and local governments (Patrons).

The peculiarity of the MDS volunteer project is that volunteers take care not only of the so-called "status" but also of "statusless" families. About this division of families of the lost participants of anti-terrorist operation prefer not to speak, but the problem exists. "Status" refers to the families of anti-terrorist operation participants who

directly participated in the anti-terrorist operation and died while performing tasks related to the defense of the Motherland. The family is "statusless", can not claim a one-time cash benefit and military pension in case of loss of a breadwinner due to: committing a crime or administrative offense, committing acts of alcohol, drugs or toxic intoxication, intentional self-harm, other damage to one's health or suicide (except in the case of a suicide established by a court) by a dead or deceased soldier.

Volunteers believe that it does not matter under what conditions the defender died or on the front line, performing a combat mission, or died of an illness after demobilization, or died in an accident, or, unable to withstand psychological pressure, voluntarily passed away. Importantly, the fighter defended his homeland at the risk of his life, and the volunteers, paying homage to his self-sacrifice, consider it their duty to take care of his family.

Conclusions: Thus, the activity of the volunteer movement both in Ukraine and in Volyn in particular, is relevant, diverse and necessary both for the whole society and for certain target groups which are cared for by the members of the organization. Such formations require long-term social, legal, and financial support from both the state and Ukrainian society. Unfortunately, the war has not stopped and continues to this day, and accordingly the number of problems is growing.

References:

1. Volonters'kyy rukh: svitovyy dosvid ta ukrayins'ki hromadyans'ki praktyky (2015): analit. dop. 2015, NISD.
2. Zhuzha L.O. (2015). Volonterstvo ATO yak politychnyy instytut: sutnist' ta vplyv na hromadyans'ke suspil'stvo Ukrayiny. Suchasne suspil'stvo: politychni nauky, sotsiolohichni nauky, kul'turolohichni nauky.- № 7.
3. Zhuzha L. O. (2015). Politychnyy menedzhment volonterstva ATO. Hrani. -№ 6.
4. Tomchuk O. A. (2018). Napryamy i formy volonters'koho rukhu v dopomohu zbroynym sylam Ukrayiny u 2014-2018 rr. Viys'kovyy-naukovyy visnyk. Vyp.29
5. Allo! Shukayemo «metsenativ dlya soldativ»! (2019) <http://www.volga.lutsk.ua/view/6288/> 6. Metsenaty dlya soldata <https://uk.wikipedia.org/wiki/>

СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ВОЛОНТЕРСЬКОГО РУХУ В УКРАЇНІ У 2013-2020 рр. (НА МАТЕРІАЛАХ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ)

У аналітичній доповіді 2015 року Національного інституту стратегічних досліджень говориться, що волонтерський рух – спосіб збереження та зміцнення загальнолюдських цінностей, реалізації прав і обов'язків громадян, особистісного зростання шляхом усвідомлення людського потенціалу. У кризові періоди волонтерська діяльність завжди була спрямована на зняття соціальної напруги, забезпечення гідного існування громадян, «заповнення» недоліків державної соціальної політики, поширення гуманістичних та альтруїстичних ідей та настроїв у суспільстві (*Волонтер. 2015, 3*).

Революція Гідності стала початком становлення волонтерського руху в Україні. Кожен свідомий українець, намагався допомогти тим, хто «стояв» на Майдані, чи матеріально, чи фінансово, чи морально. Більшість волонтерів збирали продукти, медичні засоби, теплий одяг, засоби гігієни, захисту, надавали притулок протестувальникам та виконували інші волонтерські функції.

Консолідація волонтерів у соцмережах у волонтерські групи, значно пришвидшувала надання волонтерських послуг. Такий спосіб зв'язку між волонтерами був відносно новим, проте добре себе зарекомендував, адже дозволяв у короткі терміни вирішувати нагальні питання.

Протистояння представників громадянського суспільства із бюрократичною системою під час Революції Гідності віднесло більшість громадських об'єднань (у тому числі безпекового спрямування) до опозиційного табору. Згодом військова агресія ззовні об'єднала зусилля громадянського суспільства і держави у боротьбі з нею (*Волонтер. 2015, 17*).

Якщо до появи волонтерського руху АТО волонтерський рух проявив себе досить в обмежених рамках і його інституалізація відбувалась повільно, нечітко і цей інститут не мав вагомого впливу на життєдіяльність суспільства, то в період АТО він перетворився в значний фактор громадянської активності і його інституалізація вже має чіткий, сформований характер. Волонтерство стало впливовим політичним інститутом українського суспільства (*Жужа 2015, 40*).

Найбільшого піднесення волонтерський рух набув у 2015 році. Активні ініціативні волонтери самоорганізувалися на основах добровільності, патріотизму задля взаємодопомоги. У пік розвитку волонтерського руху, який припав на середину 2015 року в Україні нараховувалося понад 250 волонтерських організацій, що спеціалізувалися на вирішенні проблем, породжених російсько-українським протистоянням у Криму та на Донбасі (*Томчук 2018, 234*). Виникло багато місцевих та регіональних організацій, які співпрацювали або на пряму з певним підрозділом, або опосередковано через великі волонтерські об'єднання, також діяли поодинокі волонтери. Кількість волонтерів, які займалися допомогою воїнам АТО порахувати практично не можливо, адже вони постійно змінювались і не обліковувались.

Основними проблемами, з якими стикнулись воїни АТО були: низький рівень забезпеченості чи повна відсутність засобів захисту та спецзасобів, одягу та взуття, ліків, засобів гігієни, погане харчування. Складні бюрократичні процедури створювали перепони і лише гальмували надання волонтерами необхідної допомоги.

Волонтерські організації, які самоорганізувались внаслідок початку АТО, можна поділити відповідно до категорій населення та їх потреб:

1. Діючі воїни АТО – проводився збір коштів, закупівля та передача матеріально-технічного забезпечення у кількох напрямках:

- обмундирування та екіпірування – передача одягу, взуття, бронежилетів, касок, розвантажувальних жилетів;
- високотехнологічний напрямок – розробка програмного забезпечення, закупівля безпілотників, планшетів, тепловізорів (БФ Армія СОС, БФ Сестри милосердя);
- маскувальний напрямок – плетіння сіток, кікімор (Батальйон «Кікімора»);
- картографічний напрямок – створення сучасних карт;
- медичний напрямок – передача медичного обладнання та медикаментів, формування аптек (Перший добровольчий мобільний шпиталь імені М. І. Пирогова, ГО «Народний тил»);

- продовольче забезпечення – збір та передача харчів, формування сухпайків, супових наборів (Самооборона Майдану Волині);
 - ремонтно-технічний напрямок – закупівля автівок, ремонт та технічне вдосконалення військової техніки (ГО «Народний тил»);
 - релігійний напрямок – духовна підтримка військових капеланами (ГО «Військові капелани Волині»).
2. Цивільне населення із зони дії АТО :
- переселенський напрямок – евакуація із зони воєнних дій, допомога із соціальною адаптацією біженцям («Крим SOS», «Восток SOS», «Будинок вільних людей»);
 - гуманітарний напрямок – допомога харчами, водою, одягом населенню, що проживає на території Луганської та Донецької областей (Гуманітарний штаб «Допоможемо» на базі фонду Р. Ахметова);
 - Пошук безвісно зниклих – пошук безвісно зниклого мирного населення («Блакитний птах», ГО «Центр гуманітарних місій»);
3. Поранені та полонені військовослужбовці:
- участь у пошуку, переговорах та звільненні полонених (Центр звільнення полонених ГО «Офіцерський корпус»);
 - пошук та евакуація поранених (Товариство Червоного Хреста України).
4. Демобілізовані воїни:
- юридична допомога – допомога із отриманням статусу учасника бойових дій, оформленням пільг (ГО «Всеукраїнська правозахисна організація «Юридична сотня»);
 - медичний напрямок – реабілітація після отриманих поранень, протезування (ГО «Осіб з інвалідністю «Підмога.ІНФО»);
 - психологічний напрямок – адаптація до мирного життя (Багодійна організація «Міжнародний благодійний фонд «Творча криївка»).
5. Загиблі, безвісно зниклі воїни:
- пошук, ідентифікація та ексгумація тіл загиблих («Чорний тюльпан»);
 - пошук безвісно зниклих; («Народна пам'ять», ГО «Мирний берег»);
 - гідне вшанування пам'яті воїнів (проект «Voіny»).
6. Сім'ї загиблих учасників АТО/ООС:
- юридичний напрямок – супровід під час оформлення пільг, статусу члена сім'ї загиблого; (ГО «Всеукраїнська правозахисна організація «Юридична сотня»);
 - психологічна реабілітація – допомога з адаптацією після втрати (БО «Благодійний фонд «Народний тил – Реабілітація», волонтерський проект Меценати для Солдата);
 - гуманітарний напрямок – надання гуманітарної допомоги (волонтерський проект Меценати для солдата).
- Л. Жужа цілком справедливо підкреслює, якщо раніше громадянське суспільство відігравало роль буфера між державою та людиною, або окремими спільнотами для захисту прав та свобод громадян, то сьогодні воно представлене в особі волонтерського руху та відіграє роль альтернативної влади у певній сфері суспільного життя (а саме в АТО), що виконує частину функцій держави в зоні АТО/ООС (Жужа 2015, 48).

При тому не слід узагальнювати, що волонтерські організації працюють суто з однією обраною категорією чи в одному напрямку надання допомоги, найчастіше це складні багаторівневі у плані організації структури, напрямки діяльності яких переплітаються і змінюються відповідно до потреб (*Жужа червень 2015, 127*).

Одним із прикладів такої організації є волинський незалежний волонтерський проект «Меценати для солдата» (далі – МдС), що у здійсненні своєї діяльності керується девізом «Підстав плече герою, що йде за нас до бою». Цей проект виник після Революції Гідності з ініціативи двох інших волинських волонтерських структур: Волинського обласного координаційного центру допомоги бійцям АТО, створеного волонтерами та активістами Самооборони Майдану Волині, у партнерстві з Самообороною Майдану Волині.

Ідея полягала в тому, щоб акумулювати базу меценатів охочих підтримати діючих та демобілізованих бійців АТО морально та психологічно у безготівковий спосіб, надавши послугу, задля урізноманітнення дозвілля та, щоб хоча б частково знизити фінансове навантаження за допомогою знижки на продукт чи послугу. До проекту було залучено багато меценатів, чиї підприємства надавали безплатні перукарські, стоматологічні послуги, компетентні нотаріальні, юридичні консультації, послуги таксі, ремонт автомобілів, взуття, пошиття чи ремонту одягу, знижки, картки постійних клієнтів, подарункові сертифікати, квитки на вистави, концерти, фільми та інші. Ця акція об'єднала людей доброї волі, готових віддати частину своїх знань, вмінь, сил та навичок, щоб у такий спосіб подякувати героям, що повернулись із АТО (*Алло. 2019*).

Кандидатуру керівника організації Неоніли Головатської, як координатора цього напрямку діяльності в січні 2015 року запропонував активіст «Самооборони» і один із засновників Волинського обласного координаційного центру допомоги бійцям АТО – протоієрей, військовий капелан Михайло Бучак. Згодом до проекту долучився громадський активіст та шевченкознавець Руслан Теліпський. Вже у березні 2015 року волонтерський проект МдС став незалежною волонтерською спільнотою і функціонував на рівні зі своїми засновниками.

Активісти волонтерського проекту МдС позиціонують його як аполітичний, такий, що не служить жодній політичній силі. Діяльність проекту МдС здійснюється у кількох напрямках. Фінансовий напрямок має на меті допомогти бійцям зекономити їхні власні кошти за рахунок знижок на послуги чи подарунків від меценатів (отримання макаронних виробів, хліба, продуктових наборів). Медичний напрямок діяльності проекту полягає у забезпеченні бійцям можливості пройти обстеження, здати різноманітні аналізи, отримати якісні стоматологічні послуги та інше. Фізичний напрямок реалізовується через можливість безкоштовно відвідувати фітнес-клуби, спортивні зали, через організацію спортивних змагань, товариських матчів. Юридично-нотаріальний напрямок забезпечують адвокати та нотаріуси волонтери, які безкоштовно консультують бійців та їх родини, щодо різноманітних питань, які можуть виникнути з оформленням статусу ветерана, купівлі житла, пільг тощо.

Морально-психологічний напрямок допомоги бійцям покликаний урізноманітнити дозвілля військових через відвідування концертів, вистав, особисті зустрічі із виконавцями, акторами. Кілька років поспіль проводився благодійний концерт «Коляда з Тетяною Ціхоцькою» на підтримку воїнів АТО та

сімей загиблих. Також вперше в Україні 1.06.2016 року до Міжнародного дня захисту дітей було проведено грандіозний захід «Діти наших героїв», на який було запрошено 200 учасників АТО з дітьми (загалом 500 осіб). Цей захід став щорічним і вже у 2018 році до організаторів долучилась Волинська обласна державна адміністрація, що свідчить про високий ступінь довіри до волонтерів проекту не лише меценатів-благодійників, а й місцевої влади.

Проект МдС сприяє демобілізованим бійцям та їх дружинам у пошуку роботи та перекваліфікації. Неодноразово за посередництва волонтерів проекту, бійці мали можливість пройти навчання задля відкриття свого бізнесу, оволодіння новим фахом та іншого. Згодом із початком об'єднання демобілізованих воїнів АТО в спілки потреба у допомозі волонтерського проекту МдС зменшилась.

Окрема увага звертається на сім'ї загиблих учасників АТО. Волонтерський проект МдС започаткував для таких сімей зустрічі під назвою «З'їзд сімей Небесного Легіону Волині». На них робиться акцент на спілкуванні між дружинами, дітьми, які втратили чоловіків та батьків на війні. Волонтери запрошують на зустрічі юристів, медиків, працівників військових комісаріатів, соцслужб. Такі «З'їзди сімей Небесного Легіону Волині» відбуваються за підтримки багатьох партнерів, меценатів, які забезпечують доїзд, проживання, харчування сімей не лише з Волинської області, а й Закарпатської, Івано-Франківської, Львівської, Рівненської, Житомирської, Полтавської. За цей час волонтерським проектом було організовано та проведено 9 заходів (2016 р. – 1, 2017 р. – 3, 2018 р. – 3, 2019 р. – 2).

Проаналізувавши діяльність проекту МдС, було виділено окремі волонтерські напрямки, які готові функціонувати як самостійні одиниці, а також започатковано нові ініціативи, зокрема розвиваються такі напрямки:

1. «Діти Небесного Легіону» – куратор Скиба Наталія – співкоординатор проекту МдС, дружина діючого атовця. Ідея проекту з'явилась у 2016 році, задля підтримки сімей загиблих захисників, щоб привернути увагу до дітей, які лишились батьківського піклування через війну. Вже четвертий рік поспіль волонтери проекту у переддень дня народження дитини захисника, публікують статтю про іменинника у групі в інтернеті (група налічує 3253 учасники на 25.09.2020 р.). Збирається інформація про загиблого чи померлого у мирному житті батька-атовця волинянина чи вихідця з Волині, про мрії дитини, життя та потреби сім'ї. Під опікою проекту знаходиться 215 дітей до 18 років, однак їхня кількість постійно зростає.

2. «Парк Героїв Майдану та Героїв Небесного легіону» – куратор Ішук Наталія – вдова атовця, автор статей у проекті Діти Небесного Легіону. В Луцькому парку, який має назву «Парк Героїв Майдану та Героїв Небесного легіону», сім'ї загиблих воїнів мали можливість висадити дерево, яке б символізувало продовження життя загиблого на Землі, адже багато воїнів не встигли одружитись та продовжити свій рід. Вперше акція проводилась до Дня матері 13.0.2017 року, вдруге – 14.10.2017, втретє – 14.10.2019. Загалом було висаджено 140 дерев.

3. «Нить продовження життя» – куратор Смірнова Ірина – вдова атовця. Проект, створений з ініціативи вдови-волонтерки Смірної Ірини та МдС. Майстриня вишивки об'єднала матерів та дружин, які втратили синів та чоловіків на війні задля вишивання у якості арт-терапії. Цей проект вийшов на міжнародний

рівень завдяки підтримці діаспори та вже був представлений у Генеральному консульстві України у Барселоні.

4. ТРЕВАТРЕВЕЛ – куратор Руслан Теліпський – координатор проекту МдС, громадський активіст. Проект спрямований на психологічну реабілітацію дітей загиблих через мандри, спільний відпочинок та знайомство з культурами різних країн. Він заохочує до більшої самостійності дітей, які через втрату тата занадто прив'язані до мами, до вивчення іноземних мов, розвитку креативності завдяки участі в різних конкурсах, на основі яких часто відбувається відбір дітей у поїздки. Завдяки тісним зв'язкам із діаспорою, співпраці з іншими організаціями та окремими благодійниками дітям загиблих Героїв вже вдалось побувати у Греції, Данії, Іспанії, Ізраїлі, Італії, Німеччині, Польщі, Словаччині, США, дітям учасників АТО – у Боснії. Цей напрямок діяльності існував протягом багатьох років, але лише у кінці 2019 року виокремився в самостійний проект.

5. Пам'ятаймо про Героїв – куратор Ляшук Ольга, вдова атовця, автор статей у проекті Діти Небесного Легіону. Проект спрямований на морально-психологічний напрямок допомоги бійцям АТО/ООС та сім'ям загиблих учасників АТО/ООС та покликаний урізноманітнити дозвілля військових через відвідування концертів, вистав, особисті зустрічі та спілкування з виконавцями, акторами, лідерами громадської думки, активістами. У рамках проекту учасники АТО, члени сімей загиблих побували на допрем'єрному показі фільму «Черкаси» та мали можливість поспілкуватись із виконавцями головних ролей та продюсерами фільму, зустрілись із фронтменом гурту «Без Обмежень», поспілкувались та побували на концерті гурту «Антитіла».

6. Оборона словом – куратор Фрадинська Любов – громадська активістка. Проект має на меті збір книг, малюнків, листівок та їх передача на передову задля моральної підтримки воїнів, які перебувають у зоні проведення АТО/ООС.

Вся діяльність МдС координується керівником Русланом Теліпським та співкоординатором Наталією Скибою. Примітним є те, що до МдС долучились і плідно працюють учасники АТО та вдови. У своїй роботі задля поширення інформації активісти використовують і соціальні мережі, зокрема створена у Фейсбук сторінка налічує близько чотирьох тисяч учасників. Для організації масових заходів залучають волонтерів, які не є учасниками проекту МдС на постійній основі. Так для проведення «З'їзду сімей Небесного Легіону Волині», арт-терапій, виставок, ярмарків тощо координуються із постійними партнерами, які надають приміщення для проведення заходів.

Розвинуті і зовнішні зв'язки, які сприяють взаємодії волонтерства з іншими структурами громадянського суспільства та державою. Проект МдС не є зареєстрованою ГО, не має свого офісу, але це не заважає волинській регіональній волонтерській ініціативі працювати на рівні із зареєстрованими ГО міського та обласного рівня. Завдяки постійній звітності, відкритості та прозорості діяльності МдС, проект користується високим ступенем довіри як серед учасників АТО, меценатів, так і в органів місцевого самоврядування (*Меценати*).

Особливістю волонтерського проекту МдС є те, що волонтери опікуються не лише так званими «статусними», а й «безстатусними» сім'ями. Про цей поділ сімей загиблих учасників АТО воліють не говорити, але проблема існує. «Статусними» називають сім'ї учасників АТО, які безпосередньо брали участь у АТО та загинули виконуючи завдання пов'язані із захистом Батьківщини. Сім'я є

«безстатусною», не може претендувати на одноразову грошову допомогу та військову пенсію у разі втрати годувальника через: вчинення злочину чи адміністративного правопорушення, вчинення дій у стані алкогольного, наркотичного чи токсичного сп'яніння, навмисне спричинення собі тілесного ушкодження, іншої шкоди своєму здоров'ю чи самогубства (крім випадку доведення до самогубства, встановленого судом) загиблим чи померлим воїном.

Волонтери вважають, що не важливо за яких умов загинув захисник чи на передовій, виконуючи бойове завдання, чи, демобілізувавшись помер від хвороби, чи загинув у ДТП, чи, невитримавши психологічного тиску, добровільно пішов із життя. Важливим є той факт, що борець захищав Батьківщину, ризикуючи своїм життям, а волонтери, віддаючи шану його самопожертві, вважають своїм обов'язком подбати про його сім'ю.

Висновки: Таким чином, діяльність волонтерського руху як в Україні, так і на Волині зокрема, є актуальним, різнобічним і потрібним як для всього суспільства, так і для певних цільових груп якими опікуються учасники організації. Подібні формації потребують довготривалої соціальної, юридичної, фінансової підтримки як з боку самої держави, так і українського суспільства, нажаль війна не припиняється і триває досі, а відповідно кількість проблем наростає.

Список використаних джерел:

1. Волонтерський рух: світовий досвід та українські громадянські практики (2015): аналіт. доп. 2015, НІСД.
2. Жужа Л.О. (2015). Волонтерство АТО як політичний інститут: сутність та вплив на громадянське суспільство України. *Сучасне суспільство: політичні науки, соціологічні науки, культурологічні науки.* - № 7.
3. Жужа Л. О. (2015). Політичний менеджмент волонтерства АТО. *Грані.* -№ 6.
4. Томчук О. А. (2018). Напрями і форми волонтерського руху в допомогу збройним силам України у 2014-2018 рр. *Військовий-науковий вісник.* Вип.29
5. Алло! Шукаємо «меценатів для солдатів»! (2019) <http://www.volga.lutsk.ua/view/6288/>
6. Меценати для солдата <https://uk.wikipedia.org/wiki/>